

Barometer Energie- armoede (2009-2013)

Een initiatief van het Platform tegen Energiearmoede dat wordt beheerd door de Koning Boudewijnstichting

Omwille van financiële redenen kunnen veel Belgische gezinnen hun woning niet correct verwarmen. Anderen hebben problemen met het betalen van hun water-, gas- of elektriciteitsfactuur. Bovendien zijn de energiekosten hoger in verouderde, slecht geïsoleerde en energieverblindende woningen. Vaak wonen daar gezinnen met een laag inkomen, die het al moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen.

Dat is de vicieuze cirkel van de energiearmoede: hoe minder middelen men heeft, hoe minder men profiteert van programma's voor rationeel energiegebruik en hoe hoger de energiekosten zijn.

De Koning Boudewijnstichting wil deze logica doorbreken. Ze wil dringend innovatieve en grootschalige acties ondernemen. Al jarenlang is de Koning Boudewijnstichting bezorgd over de sociale rechtvaardigheid en besteedt ze specifieke aandacht aan de meest kwetsbare gezinnen en hun toegang tot een woning en betaalbare energiekosten. De Stichting wil ervoor zorgen dat men daar blijft over nadenken en nieuwe initiatieven ontplooit.

In deze context beheert ze het Platform tegen Energiearmoede dat regelmatig zal instaan voor de publicatie van de **"Barometer Energiearmoede" in België, die zal steunen op het werk van de Universiteit Antwerpen en de Université libre de Bruxelles.** De resultaten van deze eerste editie worden in dit document voorgesteld en geanalyseerd.

Synthese

› Verschillende vormen van energiearmoede

In 2013 besteedde ongeveer 14% van de Belgische huishoudens een te groot deel van zijn beschikbaar inkomen aan energiekosten (**gemeten energiearmoede**). Deze "overmatige kosten" bedragen zo'n 61€ per maand.

Voeg daarbij ongeveer 4,6% van de gezinnen die aanzienlijk bezuinigen op hun energieverbruik gezien hun energiekosten erg laag zijn in vergelijking met gezinnen die in een gelijksoortige situatie leven (**verborgen energiearmoede**). Het verschil tussen de energiekosten van gezinnen met verborgen energiearmoede en de referentiedrempel bedraagt ongeveer 94€ per maand.

Daarnaast verklaarde 5,7% van de gezinnen (**subjectieve energiearmoede**) dat ze het financieel moeilijk hebben om hun woning fatsoenlijk te verwarmen; slechts enkelen van hen (2,9%) zijn ook opgenomen in de meer objectieve indicatoren inzake energiearmoede.

Globaal gezien hebben deze drie vormen van energiearmoede telkens betrekking op andere gezinnen. Dat betekent dat in totaal niet minder dan 18,5% van de gezinnen potentieel wordt getroffen door een "geobjectiveerde" vorm van energiearmoede, waar dan nog zo'n 3% van de gezinnen bijkomt die enkel door de meer subjectieve vorm van energiearmoede worden getroffen.

› Evolutie 2009-2013

Ondanks alle ingevoerde maatregelen blijkt uit de evolutie van de indicatoren tussen 2009 en 2013 dat de situatie niet verbetert. Integendeel zelfs. Vooral in Vlaanderen en Wallonië is de subjectieve energiearmoede sterk gestegen en hebben steeds meer gezinnen het moeilijk om hun verwarmingsfactuur te betalen.

› Energiearmoede en risico op armoede

Hoewel energiearmoede en armoederisico elkaar wat overlappen, dekken de twee problematieken evenzeer andere situaties en gezinnen. Meer dan minstens 43% van de gezinnen waarbij werd vastgesteld dat ze getroffen zijn door een van de drie vormen van energiearmoede blijken volgens de statistieken geen "armoederisico" te hebben. Dat kan omdat bij het armoederisico enkel rekening wordt gehouden met het inkomen, terwijl **de indicatoren inzake energiearmoede ook andere factoren in aanmerking nemen, zoals de woningkosten of de invloed van de energiefactuur.**

› Meer kwetsbare bevolkingsgroepen versus energiearmoede

Huurders

Huurders worden aanzienlijk meer dan eigenaars getroffen door de verschillende vormen van energiearmoede. Zo'n 20% van de huurders heeft een te hoge energiefactuur tegenover 11% van de eigenaars, zo'n 10% bespaart potentieel op het energieverbruik tegenover 2,4% van de eigenaars, en ongeveer 12% verklaart het financieel moeilijk te hebben om de energiefactuur te betalen, tegenover ongeveer 3% van de eigenaars. Hun middelen om iets te doen aan hun verbruik inzake verwarming en/of warm sanitair water, en om de energieprestaties van hun woning of hun belangrijkste installaties (bv. centrale verwarming) te verbeteren, zijn beperkt. Meestal zijn ze afhankelijk van de beslissingen van de eigenaars-verhuurders.

Huurders van sociale woningen zijn helemaal niet immuun voor het risico op energiearmoede, ondanks de afstemming van de woningkosten op hun inkomen. Globaal gezien situeren zich immers evenveel huurders van sociale woningen als van privéwoningen binnen de drie indicatoren inzake energiearmoede.

Daarnaast stellen we vast dat eigenaars met een hypotheek minder getroffen worden dan de anderen. Dit punt moet worden gelinkt aan het feit dat alleenstaanden en eenoudergezinnen, evenals gezinnen met één oudere persoon vatbaarder zijn voor energiearmoede. Bij de eigenaars zonder hypotheek is er waarschijnlijk een niet te verwaarlozen groep van gepensioneerde alleenstaanden die in een te grote woning leven. Bovendien worden de voorwaarden van banken om een hypothecair krediet toe te kennen steeds strikter, waardoor enkel de gezinnen die financieel sterk genoeg staan kunnen behoren tot deze categorie.

Lage inkomens

De laagste inkomens worden het meest getroffen door energiearmoede, maar zelfs bij gemiddelde inkomens is het aantal huishoudens in energiearmoede niet te verwaarlozen.

Gezinnen zonder een inkomen uit arbeid worden bijzonder getroffen door energiearmoede (laag inkomen en veel aanwezig in de woning), maar zelfs bij gezinnen met minstens twee inkomens uit arbeid, is er een kleine, groep van gezinnen (2%) die getroffen is door energiearmoede.

Samenstelling van het gezin

Eenoudergezinnen (van wie meer dan 80% met een vrouw als gezinshoofd), alleenstaanden en gezinnen met een enkele oudere zijn bijzonder kwetsbaar voor de verschillende vormen van energiearmoede. Alleenstaande ouderen worden vaak geconfronteerd met een aanzienlijke daling van hun inkomen, maar moeten toch nog steeds een woning verwarmen die te groot is in verhouding tot hun huidige behoeften.

› Gewestelijke verschillen

Wat de gemeten energiearmoede betreft (te hoge energiekosten in verhouding tot het beschikbaar inkomen) biedt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan zijn bewoners met een laag inkomen wat compensatie voor de erg sterke druk op het onroerend goed (erg hoge woningprijs) dankzij een typologie van de woningen (flats nemen doorgaans minder plaats in en er is minder warmteverlies). Dat maakt dat het Waals Gewest in dit verband het hoogste percentage getroffen huishoudens telt en ook de grootste standaarddeviatie (diepte) noteert tegenover de "aanvaardbaar" geachte kostendrempel.

Maar inzake de verborgen energiearmoede noteert het Brussels Hoofdstedelijk het grootste percentage getroffen gezinnen, ver boven het percentage in Vlaanderen en dat in het Waals Gewest. In Vlaanderen noteren we echter de grootste standaarddeviatie tegenover de "normaal" geachte kostendrempel.

Op het subjectieve vlak stijgen de percentages in de drie gewesten, hoofdzakelijk in Vlaanderen en Wallonië, maar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest noteert het hoogste percentage, ver boven het Waals Gewest en uiteindelijk ook boven dat in Vlaanderen.

Methodologische inleiding

› Samenstelling van de barometer

Om rekening te kunnen houden met de complexiteit van de problematiek, zoals deze in detail werd geanalyseerd in het rapport "Overzicht van de Energiearmoede in België"¹, steunt de ontwikkelde barometer van drie synthetische indicatoren.

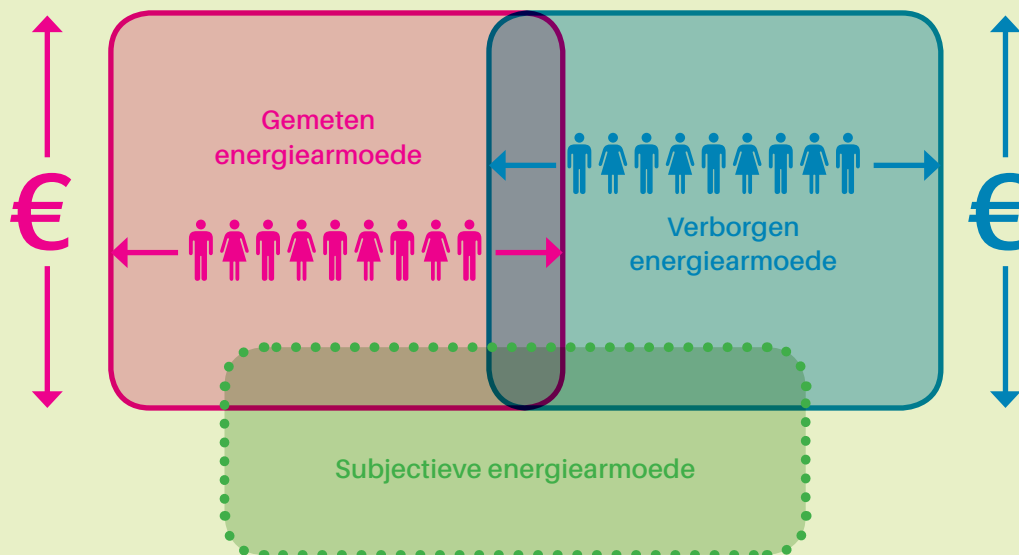
De eerste indicator probeert een beeld te geven van de situatie van huishoudens die een te groot geacht deel van hun inkomen besteden aan energiekosten (**indicator gemeten energiearmoede of gEA**). De tweede focust op de omgekeerde situatie waarbij huishoudens hun energieverbruik liever terugschroeven tot onder de drempel die voor een fatsoenlijk leven aanvaardbaar wordt geacht en zo vermijden dat de energiekosten te hoog oplopen in verhouding tot hun inkomen (**indicator verborgen**

energiearmoede of vEA). De derde en laatste indicator probeert klaarheid te scheppen rond een duidelijk meer subjectieve, maar toch bestaande tendens die aangeeft hoeveel gezinnen het moeilijk vinden om hun energiefacturen af te stemmen op hun financiële mogelijkheden (**indicator subjectieve energiearmoede of sEA**).

De indicatoren gEA en vEA vormen twee delen. Het eerste deel meet het aantal gezinnen dat wordt getroffen door energiearmoede: het gaat over diepte. Het tweede deel meet de standaarddeviatie (in €) die elk van deze gezinnen scheidt van een algemeen aanvaardbaar geachte grenswaarde: hier gaat het om de diepte of ook om de ernst van een situatie ("energy poverty gap").

¹ Huybrechts F.& Meyer S. (2011), Energiearmoede in België, OASeS-UA / CEES-ULB, 200 p. + bijlagen

Illustratie 1: Kernindicatoren van de barometer energiearmoede

► Bepaling van de grenswaarden

Voor het bepalen van het aantal huishoudens in gEA of in vEA wordt dus gesteund op een vastgestelde grenswaarde (ratio tussen energiekosten en inkomen); wordt die drempel overschreden dan vindt men dat het aandeel van de energiekosten in het inkomen te hoog of te laag is in vergelijking met wat de rest van de bevolking daarvoor betaalt.

De berekening van de gEA-drempel volgt de logica die Brenda Boardman² gebruikte voor het bepalen van haar fameuze 10%-drempel. Deze 10% was equivalent aan tweemaal de mediane ratio tussen de noodzakelijke energiekosten (model van het verbruik en de prijzen) en het globale inkomen van de bevolking van het Verenigd Koninkrijk in 1990. Een mediane ratio verdeelt de bevolking in twee: de helft heeft meer energiekosten dan de mediane ratio en de andere helft minder. Door deze mediane ratio te vermenigvuldigen met twee, probeert men zoveel mogelijk aanvaardbaar geachte situaties te omvatten en te ontdekken welke cases in verhouding tot het inkomen van een huishouden als afwijkende energiekosten kunnen worden beschouwd. De bevolking in het algemeen lijkt het intuïtief beter te begrijpen als wordt gewerkt met een eenvoudige drempelwaarde (waarbij de bevolking in twee gelijke helften wordt verdeeld) die men vermenigvuldigt met twee, dan wanneer men gebruik maakt van begrippen zoals de standaardafwijking, uit het meer gespecialiseerde jargon van statistici.

² Boardman, B. (1991), *Fuel Poverty: From cold homes to affordable warmth*, London: Belhaven Press et Boardman, B. (2010), *Fixing fuel poverty*, London: Earthscan

De benadering van Boardman werd aangepast aan de Belgische context (waar geen model bestaat om de energiekosten van de gezinnen in België in te schatten) en aan de resultaten van denkoefeningen, onder meer over een nieuwe definitie van de "fuel poverty ratio". De Belgische barometer houdt meer bepaald rekening met de inkomensequivalenten volgens de samenstelling van het gezin³, met de uitsluiting van de hoogste inkomensequivalenten (voldoende interne capaciteit om zich aan te passen) en met het in aanmerking nemen van het beschikbaar inkomen na aftrek van de woningkosten.

De barometer steunt op de Belgische databank van de EU-SILC-enquête over de levensomstandigheden van de huishoudens. Deze enquête wordt jaarlijks uitgevoerd bij een steekproef van meer dan 6.000 Belgische gezinnen, en omvat vrij gedetailleerde informatie over de energiekosten. Aangezien het gaat over een enquête op Europees niveau, kan de studie overigens worden uitgebreid en kan de energiearmoede in België worden vergeleken met die in andere lidstaten.

De gEA en de vEA worden jaarlijks opnieuw berekend zodat rekening wordt gehouden met omstandigheden die de hele bevolking op een vrij identieke manier beïnvloeden (bv. evolutie van de energieprijzen, globale evolutie van de inkomens, een strenger klimaat enz.). Het gaat dus om relatieve drempels die niet vastliggen zoals momenteel wel het geval is bij de "fuel poverty ratio". Daarom vormen de gEA en de vEA een betere maatstaf om de ongelijke verdeling van de energiekosten tussen de gezinnen te meten.

³ Door de inkomens om te zetten in equivalenten worden grote gezinnen niet gestraft omdat hun inkomen wordt gewogen volgens de gezinssamenstelling.

De drie synthetische indicatoren van de barometer

► Gemeten energiearmoede (gEA)

Omvang van de gemeten energiearmoede

Om het aantal huishoudens in de gEA te bepalen, werden alle huishoudens die behoren tot de vijf decielen van de hoogste inkomensequivalenten verwijderd. De cijfers hieronder gaan dus enkel over de gezinnen van de vijf decielen van de laagste inkomensequivalenten van wie de energiekosten de aanvaardbaar geachte grenswaarde overschrijden (tweemaal de mediane ratio tussen de energiekosten en het beschikbare inkomen na aftrek van de woningkosten⁴).

Tabel 1: Evolutie van de mediane ratio van de energiekosten/het beschikbaar inkomen na aftrek woningkosten, en gEA-drempelwaarde (2009-2013)

	2009	2010	2011	2013
Mediane ratio (energiekosten/beschikbaar inkomen na woningkosten)	7,1%	6,84%	7,35%	7,02%
gEA-drempel	14,2%	13,68%	14,7%	14,04%

⁴ Om te vermijden dat de woningkosten de resultaten te veel beïnvloeden, werden ze geplafonneerd. Verderop wordt meer specifiek aandacht besteed aan het verband tussen de woning en energiearmoede.

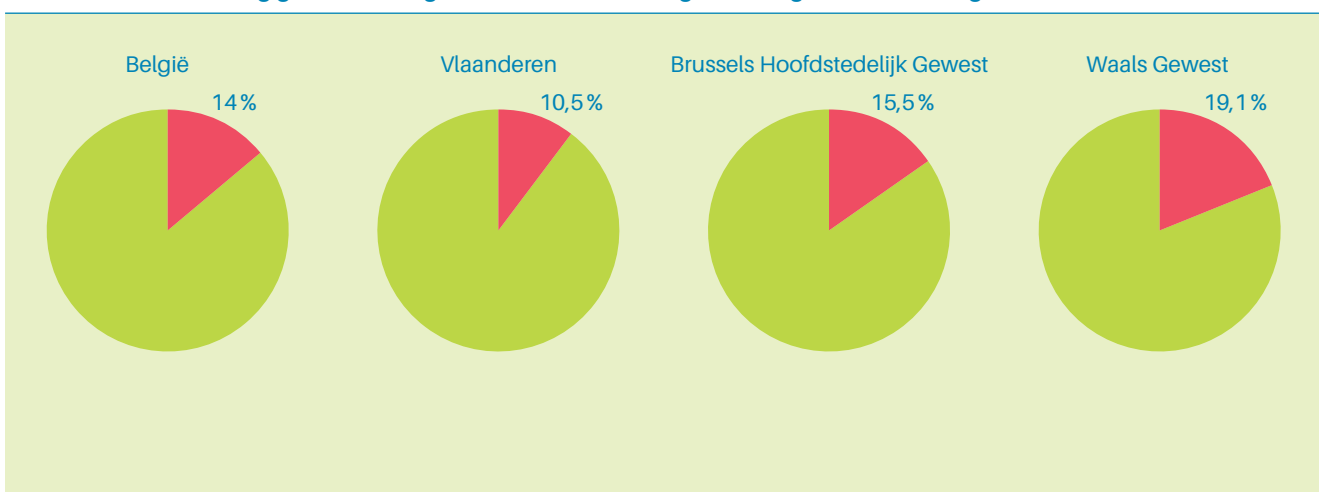
De resultaten, van 2009 tot 2013, van de omvang (aantal getroffen gezinnen) van de gEA voor België en de drie gewesten zijn opgenomen in de tabel en de volgende grafiek.

Tabel 2: Deel van de gezinnen die getroffen worden door gEA in België en in de drie gewesten (2009-2013)

Aandeel huishoudens in gEA	2009	2010	2011	2013
België	14,6%	14,2%	14,2%	14,0%
Vlaanderen	10,7%	11,0%	10,5%	10,5%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	13,9%	13,5%	17,6%	15,5%
Waals Gewest	20,0%	19,5%	19,5%	19,1%

Bijna een Waals gezin op vijf leeft in energiearmoede en in Vlaanderen gaat het om iets meer dan een gezin op tien. Het verschil tussen de twee gewesten kan worden verklaard door de inkomensniveaus (lager in het Waals Gewest), de grootte en de kwaliteit van de woning (groter in het Waals Gewest en geringer aantal belendende huizen) en het klimaat (meer graaddagen, dus kouder in het Waals Gewest).

Illustratie 2: Verhouding gezinnen die getroffen worden door gEA in België en in de drie gewesten (2013)

De Brusselse gezinnen situeren zich tussen die van de twee andere gewesten, ondanks het lagere inkomen van de bewoners in verhouding tot de rest van het land. Deze situatie is vooral te verklaren door de verschillende woningtypologie, aangezien de meeste Brusselaars in een flat wonen. Bovendien moeten er in flats minder oppervlak worden verwarmd, en zijn er eveneens “betere energieprestaties” in vergelijking met een huis, vooral als het vrijstaat. In Brussel zijn de schommelingen van jaar tot jaar groter dan in de twee andere gewesten en lijken ze op een tegengestelde manier te evolueren. Het aantal Brusselse gezinnen dat getroffen wordt door gEA stijgt in vergelijking met 2009, terwijl er in de twee andere gewesten een erg lichte daling is.

Als we abstractie maken van de gewesten en ons focussen op de urbanisatiegraad van de plek waar de gezinnen wonen, stellen we vast dat er duidelijk meer gezinnen in gEA leven (17,9% in 2013) in weinig verstedelijkte gebieden aan de ene kant, en in erg verstedelijkte gebieden aan de andere kant (14,3% in 2013). In stadskernen zijn er inderdaad vaak concentraties van bewoners met een laag inkomen, maar dit aspect wordt wat gecompenseerd door de oververtegenwoordiging van appartementen, een woningtype dat minder energiekosten met zich meebrengt; dat is niet het geval in dunbevolkte gebieden. Gebieden met een gemiddelde densiteit lijken wat minder getroffen te zijn (12,4% in 2013), erg waarschijnlijk omdat ook de meer “welgestelde” voorstedelijke gebieden zoals Vlaams- en Waals-Brabant daar bij horen.

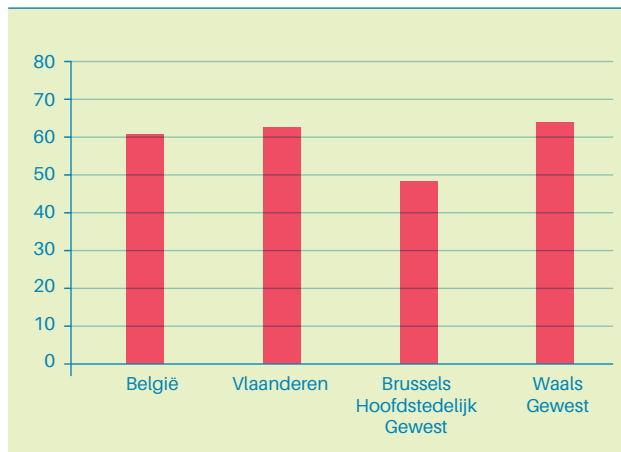
Diepte van de gemeten energiearmoede

De diepte van de gemeten energiearmoede (gEA) biedt de kans om het verschil te meten tussen de energiekosten van de gezinnen die volgens de referentiewaarde (hun beschikbaar inkomen vermenigvuldigd met de gEA-grenswaarde) getroffen worden door de gEA. Die afstand wordt dus gemeten in € en stemt overeen met wat de gezinnen in gEA maandelijks “te veel” uitgeven voor hun energiefacturen in verhouding tot de uitgaven die aanvaardbaar zouden zijn op basis van hun beschikbaar inkomen (na woningkosten).

Tabel 3: Diepte van de gEA in België en voor de drie gewesten

In €/maand	2013
België	60,6
Vlaanderen	62,5
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	48,2
Waals Gewest	63,8

Illustratie 3: Diepte van de gEA in België en voor de drie gewesten in €/maand (2013)

De situatie is vrijwel even ernstig in Vlaanderen en in het Waals Gewest: in 2013 betaalden gezinnen in gEA er iets meer dan 60€ “te veel” in verhouding tot wat aanvaardbaar wordt geacht. In Wallonië zijn er echter dubbel zoveel gezinnen getroffen door die situatie als in Vlaanderen.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt het “teveel” duidelijk lager, minder dan 50€, meer bepaald ten gevolge van het woningtype (een groter aandeel van appartementen).

Door het aantal gezinnen te vermenigvuldigen met het % van gezinnen in gEA en met de diepte (in €/maand), verkrijgen we een (gemiddelde) schatting van het budget dat “te veel” wordt besteed aan energiekosten in verhouding tot wat aanvaardbaar wordt geacht op basis van het inkomen en van de woningkosten van deze gezinnen (een soort van “energy poverty gap” op federaal of gewestelijk niveau).

› Verborgen energiearmoede (vEA)

Omvang van de verborgen energiearmoede

De indicator inzake verborgen energiearmoede (vEA) gaat op zoek naar gezinnen met energiekosten die "abnormaal" laag worden geacht in verhouding tot hun beschikbaar inkomen. Ook hier wordt enkel rekening gehouden met de vijf laagste decielen van de inkomensequivalenten.

Om te vermijden dat rekening wordt gehouden met gezinnen van wie de lage energiekosten gerechtvaardigd en "normaal" zijn, worden gezinnen met een erg energiezuinige woning (bijzonder goed geïsoleerd of uitgerust) niet meegerekend.

In dit geval werden de grootte van het gezin (aantal personen) en van de woning in aanmerking genomen voor het berekenen van de drempelwaarde die bepaalt of de kosten "abnormaal laag" zijn.

De resultaten van de vEA (aantal getroffen gezinnen) zijn opgenomen in de volgende tabel.

Tabel 4: Aandeel gezinnen getroffen door vEA in België en in de drie gewesten (2009-2013)

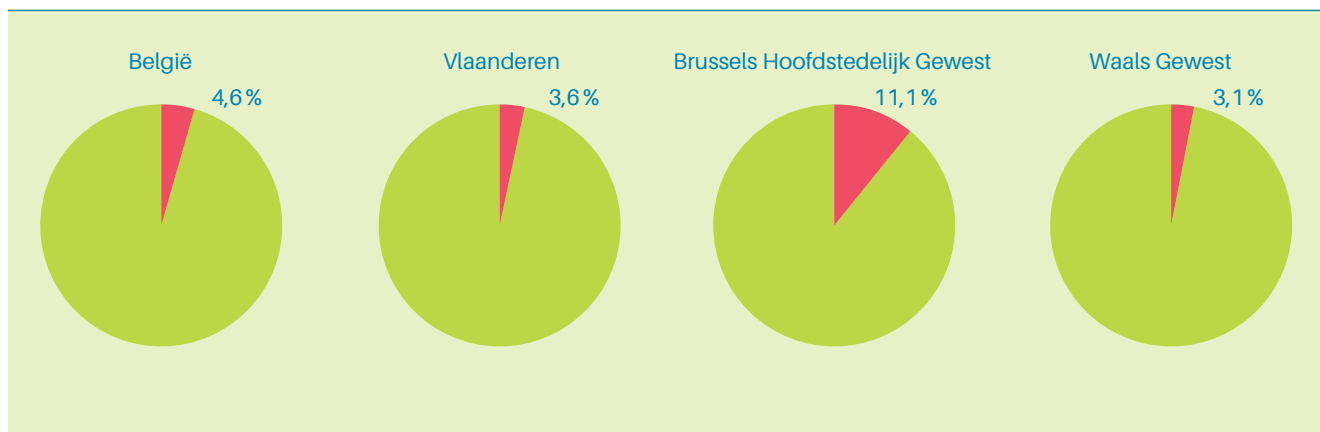
Aandeel gezinnen in vEA	2009	2010	2011	2013
België	4,7%*	4,5%*	3,4%	4,6%
Vlaanderen			3,4%	3,6%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest			7,3%	11,1%
Waals Gewest			2,9%	3,1%

* berekend ter informatie aangezien er voor deze jaren geen data bestaan om goed geïsoleerde/uitgeruste woningen uit te sluiten. Deze cijfers zijn dus niet direct vergelijkbaar met de cijfers van 2011 en 2013.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt het percentage gezinnen in vEA duidelijk hoger dan in de twee andere gewesten. Bij het berekenen van de vEA-drempels werd nochtans rekening gehouden met de grootte van het gezin en de woning.

Als we abstractie maken van de gewesten en enkel focussen op de urbanisatiegraad van de plek waar de gezinnen wonen, stellen we vast dat het percentage gezinnen in vEA duidelijk hoger ligt (8,5% in 2013) in de dichtbevolkte gebieden dan in de andere gebieden (2,7% in 2013 voor gemiddeld en dunbevolkte gebieden).

Illustratie 4: Percentage gezinnen getroffen door vEA in België en in de drie gewesten (2013)

Deze vaststelling is niet alleen gelinkt aan de analyse over het verband tussen energiearmoede en woning, waarbij blijkt dat huurders duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de categorie van gezinnen in vEA, maar ook aan de typologie van gezinnen die gevoeliger zijn voor vEA zoals alleenstaanden en eenoudergezinnen die ruim oververtegenwoordigd zijn in grote stadskernen.

Diepte van de verborgen energiearmoede

De diepte van de verborgen energiearmoede (vEA) biedt de kans om het verschil te meten tussen de energiekosten van de gezinnen die volgens de referentiewaarde (hun beschikbaar inkomen vermenigvuldigd met de vEA-grenswaarde) getroffen worden door vEA. Het verschil wordt gemeten in € en stemt overeen met wat gezinnen in vEA maandelijks "te weinig" uitgeven voor hun energiefacturen in vergelijking met de "normaal" geachte energiekosten van gezinnen met een even groot gezin en woning. De diepte vertegenwoordigt in zekere zin het budget dat gezinnen in vEA extra zouden moeten besteden bovenop hun energiekosten om een "normaal" minimum te bereiken, d.w.z. de kosten van een vergelijkbare bevolkingscategorie (zelfde grootte van gezin, zelfde grootte van woning).

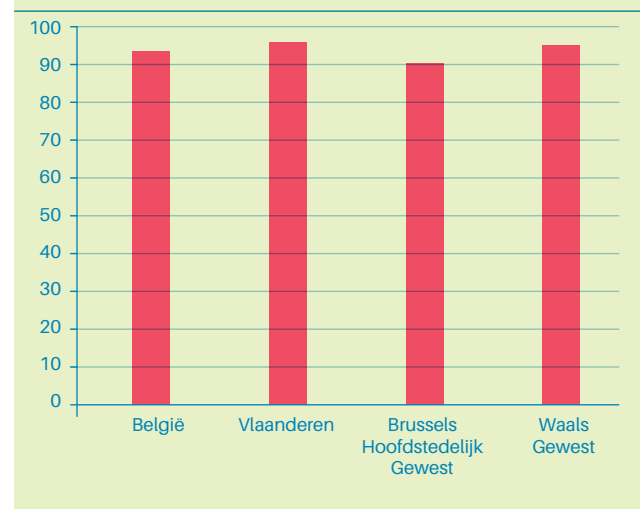
Tabel 5: Diepte van vEA in België en in de drie gewesten

In €/maand	2013
België	93,6
Vlaanderen	95,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	90,3
Waals Gewest	95,1

In 2013 overschreed de diepte 90€/maand voor alle gewesten in het land, maar ze ligt iets lager in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in de twee andere gewesten.

Zowel federaal als in elk gewest is de diepte van de gEA duidelijk lager dan die van de vEA, wat lijkt aan te tonen dat gezinnen die daarop bezuinigen daar vrij vasthoudend in zijn.

Illustratie 5: Diepte van vEA in België en in de drie gewesten in €/maand (2013)

Subjectieve energiearmoede (sEA)

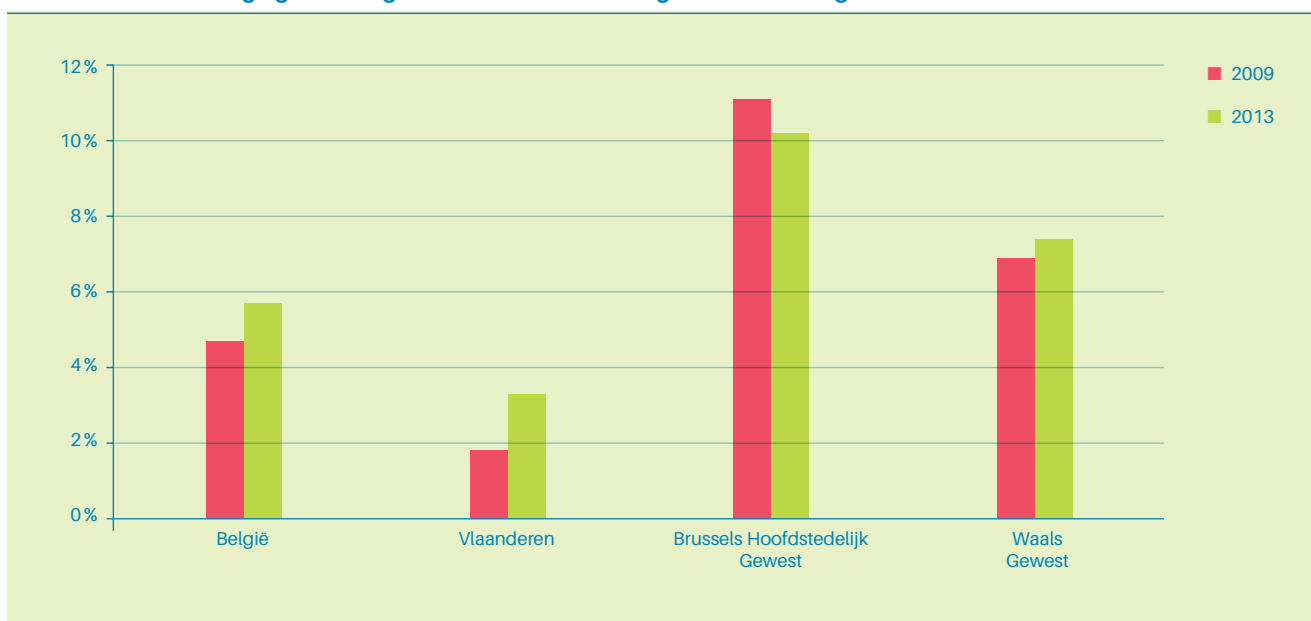
Deze indicator omvat het aantal gezinnen dat verklaart "het financieel moeilijk te hebben om zich fatsoenlijk te verwarmen". Omwille van de samenhang met de twee andere indicatoren (gEA en vEA), steunt de sEA-indicator ook enkel op de gezinnen van de vijf laagste decielen van de inkomensequivalenten.

Tabel 6: Aandeel gezinnen getroffen door sEA in België en in de drie gewesten (2009-2013)

Percentage gezinnen in sEA	2009	2010	2011	2013
België	4,7%	5,2%	6,0%	5,7%
Vlaanderen	1,8%	2,0%	2,7%	3,3%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	11,1%	12,7%	13,2%	10,2%
Waals Gewest	6,9%	7,1%	8,3%	7,4%

Het meest in het oog springende element bestaat erin dat de subjectieve energiearmoede-indicator tussen 2009 en 2013 enerzijds duidelijk stijgt in het Waals Gewest en in Vlaanderen (in het Waals Gewest steeg het aantal gezinnen dat problemen had om zijn energiefactuur te betalen van 6,9% tot 7,4%, en in Vlaanderen van 1,8% tot 3,3%), en anderzijds daalt licht in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, na er te zijn gestegen tot 2011.

Illustratie 6: Percentage gezinnen getroffen door sEA in België en in de drie gewesten

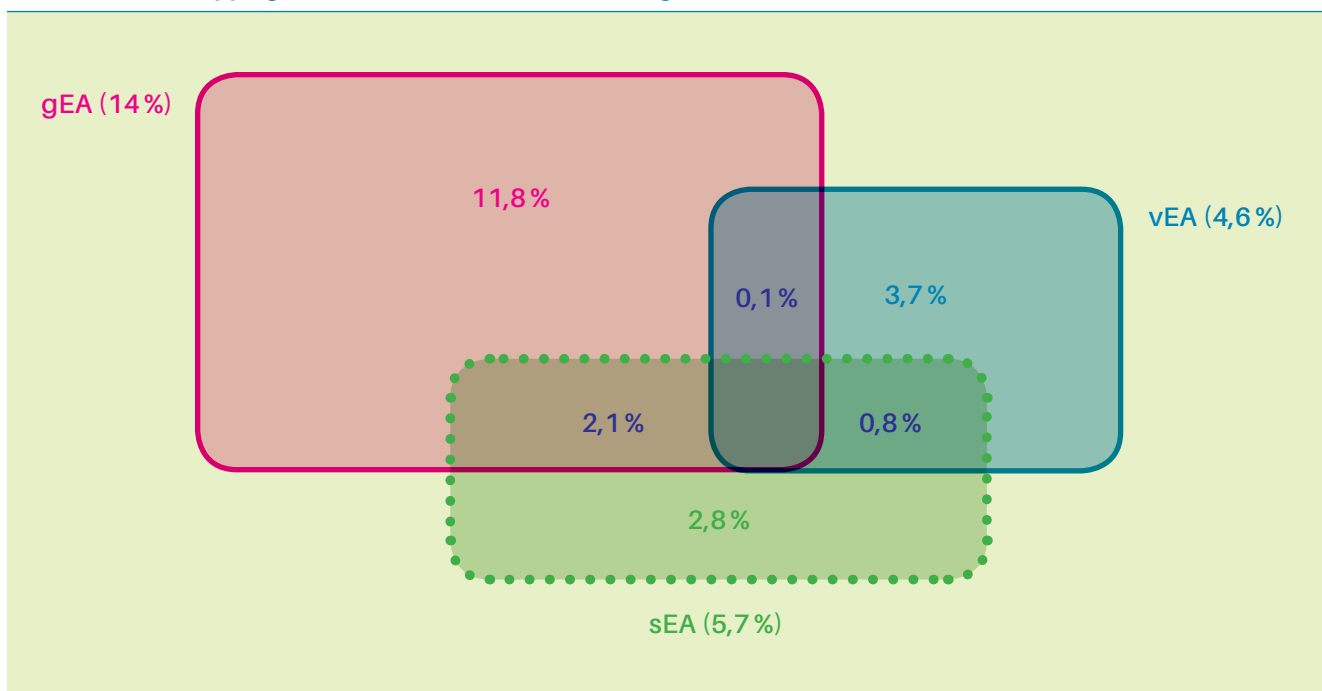

Verschillende realiteiten

Om na te gaan of de drie indicatoren inzake energiearmoede elk op zich betrekking hebben op een specifieke situatie, werd onderzoek gedaan naar eventuele overlappingsen tussen de categorieën. Zoals we kunnen zien op de volgende grafiek die steunt op de resultaten van 2013, blijkt dat er weinig overlappingsen zijn, behalve voor de gEA en de sEA waarbij 2,1% van de gezinnen terug te vinden zijn in beide categorieën.

Rekening houdend met deze overlappingsen werd in 2013 in totaal **21,3% van de Belgische gezinnen** potentieel **geconfronteerd met de ene of andere vorm van energiearmoede**, van wie **18,5% met een "geobjectiveerde" vorm** (gEA of vEA) en slechts 2,8% met een in essentie "subjectieve" vorm (enkel sEA).

Illustratie 7: Overlappingsen tussen de drie vormen van energiearmoede (2013).

Een verband tussen energiearmoede en armoede, maar geen doublure

› Energiearmoede en armoederisico

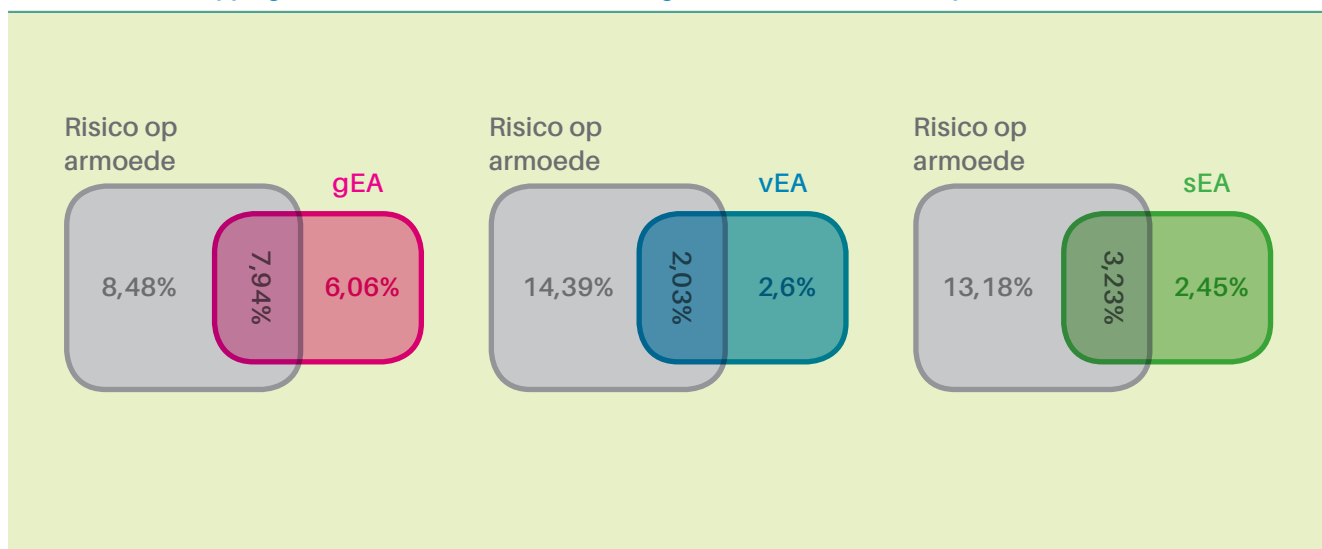
Het verband tussen energiearmoede en het risico op armoede werd op basis van de gegevens van 2013 geanalyseerd door het kruisen van de variabelen "bevindt zich in energiearmoede" (gEA, vEA en sEA) met de variabele HX080 van de SILC-enquête "heeft een armoederisico"⁵. **In 2013 vertoonde 16,42% van de gezinnen een risico op armoede**, en, ter herinnering, verkeerde 14% van de gezinnen in gEA, 4,6% in vEA en 5,7% in sEA.

⁵ Armoederisico wordt hier begrepen op basis van de Europese definitie (inkomens lager dan 60% van de mediaan van de inkomens van de bevolking).

De resultaten laten een duidelijk verband zien tussen de twee variabelen "armoederisico" en gEA aangezien ongeveer 50% van de gezinnen met een armoederisico eveneens geconfronteerd wordt met energiearmoede. Tegelijk blijkt echter dat meer dan de helft van de gezinnen met een armoederisico niet wordt geconfronteerd met gemeten (gEA), verborgen (vEA) of subjectieve (sEA) energiearmoede. Het verband tussen armoederisico en energiearmoede ligt lager voor vEA en sEA.

Bovendien wordt ongeveer de helft van de gezinnen in energiearmoede (gEA, vEA of sEA) niet geconfronteerd met een armoederisico.

Illustratie 8: Overlappen tussen de drie vormen van energiearmoede en het risico op armoede

Energiearmoede en decielen van inkomensequivalenten

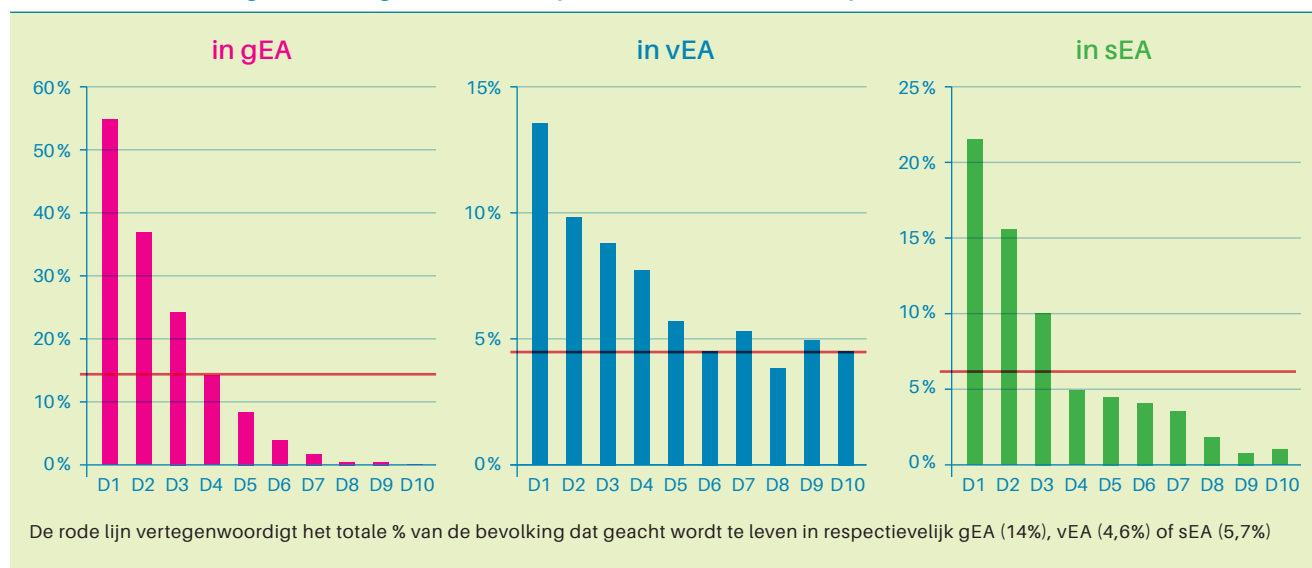
Bij het wegen (equivalent maken) van de inkomens wordt rekening gehouden met de gezinssamenstelling. Een gezin met twee volwassenen en een kind bijvoorbeeld, met een inkomen dat even groot is als dat van een alleenstaande, beschikt immers niet over dezelfde "koopkracht".

Dankzij de decielen kan de bevolking worden onderverdeeld in 10 inkomenscategorieën. Het eerste deciel dekt

de 10% van de gezinnen met de laagste inkomens, terwijl deciel nr.10 betrekking heeft op de 10% van de gezinnen met de hoogste inkomens.

Wij gebruikten de decielen van de inkomensequivalenten voor het analyseren van het verband tussen het inkomen van de gezinnen en de vaststelling dat ze in energiearmoede leven.

Illustratie 9: % van de gezinnen in gEA, vEA of sEA per deciel van inkomensequivalenten

De grafiek toont erg duidelijk aan dat minder begunstigde gezinnen ook het grootste risico lopen om in energiearmoede te leven, ongeacht de vorm ervan, hoewel situaties van "energiearmoede" en "geen energiearmoede" voor elk deciel naast elkaar voorkomen.

De grafiek toont eveneens aan dat de percentages van de drie energiearmoede-indicatoren wat hoger zouden zijn, als men wel rekening zou houden met de meer welgestelde gezinnen van de vijf decielen met de hoogste inkomensequivalenten (14,7% in plaats van 14% voor de gEA, 7% in plaats van 4,6% voor de vEA en 6,8% in plaats van 5,7% voor de sEA). De vEA zou dus vrijwel verdubbelen, terwijl het geringe verbruik van de meest welgestelde gezinnen, in de meeste gevallen, meer het resultaat is

van hun vermogen om te investeren in de energieprestaties van hun woning en hun uitrusting, dan van een situatie waarbij hun verbruik echt beperkt is tot de elementaire noden.

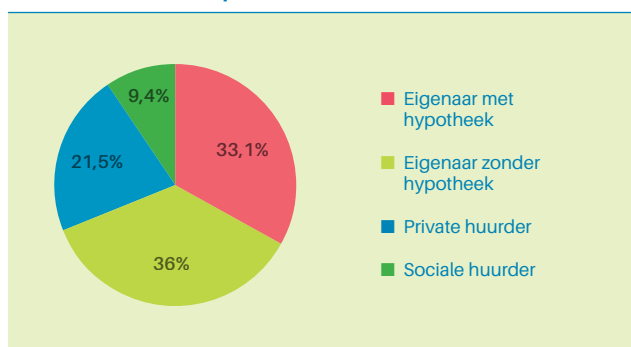
Het staat echter vast dat de volatiliteit van de energieprijzen, de onvoorspelbare schommelingen van het verbruik ten gevolge van klimaatwisselingen enzovoort, zelfs bij meer begunstigde gezinnen (zie sEA) de betaling van de energiefacturen bemoeilijken. Deze gezinnen lossen dit probleem echter op door te putten uit hun interne middelen. Daardoor zitten ze maar tijdelijk in deze moeilijke situatie en belanden ze niet in een meer structurele energiearmoede.

Verband met de woning

➤ Statuut van de bewoners

Uit de EU-SILC-enquête van 2013 bleek dat ongeveer 69% van de gezinnen eigenaar is van zijn woning, van wie ongeveer de helft met een nog lopend hypothecair krediet; 31% is huurder, van wie iets minder dan een derde een sociale woning betreft.

Illustratie 10: Bewonersstatuut van de gezinnen van de EU-SILC-enquête 2013

Het huurdersstatuut vormt een duidelijk nadeel inzake energiearmoede. De analysesresultaten van de barometer laten zien dat deze bevolkingscategorie, in verhouding tot de eigenaars, duidelijk oververtegenwoordigd is in gEA en vooral in vEA en sEA.

Tabel 7: Aandeel gezinnen in energiearmoede volgens het bewonersstatuut (2013)

Bewonersstatuut	% en PEm	% en PEc	% en PEr
Eigenaar met hypotheek	7,0%	1,4%	2,5%
Eigenaar zonder hypotheek	15,4%	3,3%	3,2%
Totaal eigenaars	11,41%	2,4%	2,9%
Private huurder	19,9%	8,4%	12,5%
Sociale huurder	19,4%	12,7%	10,8%
Totaal huurders	19,77%	9,7%	12,0%
TOTAAL	14,0%	4,6%	5,7%

We merken op dat er meer energiearmoede voorkomt bij gezinnen zonder hypotheek, dan bij gezinnen met hypotheek. Hoe komt dat? Een mogelijke verklaring daarvoor is de oververtegenwoordiging van alleenstaande ouderen in deze eigenaarscategorie. Zoals blijkt uit onze analyse p. 16 en 17, zijn alleenstaanden en alleenstaande ouderen erg ruim oververtegenwoordigd in deze twee "geobjectiverde" vormen van energiearmoede (gEA en vEA).

➤ Invloed van de woningkosten

Woningkosten (huur, hypothecaire lening enz.) hebben een grote invloed bij het bepalen van de gEA- en vEA-indicatoren, omdat ze opgenomen zijn in de berekening van de aanvaardbaarheidsgrens voor energiekosten (de noemer omvat het inkomen na woningkosten).

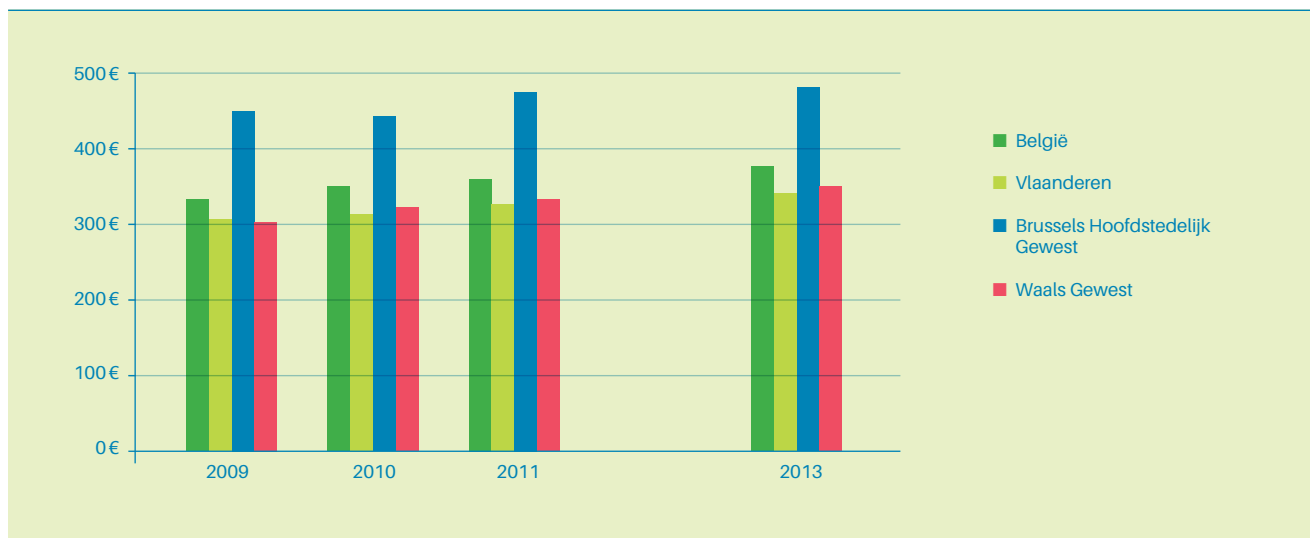
Op dit punt worden de stadscentra - en in het bijzonder het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - geconfronteerd met een specifieke situatie omdat de druk op het onroerend goed in hun geval leidt tot woningkosten die duidelijk hoger liggen dan in de rest van het land/gewest, zoals wordt geïllustreerd in de volgende grafiek die steunt op de gegevens van de SILC-enquête.

Sedert 2009 zijn alle medianen gestegen, van ongeveer +6% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar de woningkosten al erg hoog zijn, tot +15,5% in het Waals Gewest, +11,4% in Vlaanderen en +13,1% als globale evolutie in het land.

Ter vergelijking: de prijzen van goederen en diensten zijn tussen 2009 en 2013 met ongeveer 10% gestegen, waardoor de index steeg van 111,26 tot 122,40.⁶

⁶ FOD Economie

Illustratie 11: Evolutie van de mediane woningkosten in België en in de drie gewesten (2009 - 2013)

Tussen 2010 en 2013 zijn de huurprijzen echter licht gedaald (globaal -3,32% in België). Die evolutie is echter meer uitgesproken in Vlaanderen (-4,54%) dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (-2,13%), terwijl er in het Waals Gewest een lichte stijging was (+ 1,1%), ook al blijven de huurprijzen er globaal lager dan in de rest van het land.⁷

De inkomensequivalenten van de SILC-enquête zijn tussen 2009 en 2013 globaal toegenomen met 7%, zij het op een ongelijke manier. De lagere decielen stegen immers minder sterk dan 7% (vooral het eerste deciel), terwijl de stijging bij de hogere decielen hoger lag dan 7%.

⁷ http://www.immoweb.be/nl/te-huur/artikel/evolutie-van-de-huurprijzen.htm?mycurrent_section=rent&artid=4087

Het staat vast dat er bij hogere woningkosten minder beschikbaar inkomen overblijft (na woningkosten), als het inkomen niet verandert. Als de woningkosten sneller stijgen dan de inkomens, dan daalt eveneens het saldo dat beschikbaar is voor het dekken van de basisnoden, met inbegrip van de energiebehoeften, van de gezinnen. Als daarnaast ook de energiefacturen stijgen, ofwel door hogere tarieven, ofwel door een strenge winter enz., wordt het voor de gezinnen steeds moeilijker om te voldoen aan hun verschillende elementaire behoeften vanwege de kosten die daarmee gepaard gaan.

Om de te grote impact van de woningkosten bij de bepaling van de indicatoren inzake energiearmoede wat te verminderen, werden de woningprijzen geplafonneerd. Indien de indicatoren zonder dit plafond worden berekend, dan geven ze een beeld van de gebieden waar de sterke druk op het onroerend goed een specifieke impact heeft op de energiearmoede. Het verschil tussen de indicatoren die worden berekend met of zonder plafond voor de woningkosten geeft dus een beeld van de omvang van de energiearmoede. Dat houdt in dat de energiearmoede kan worden gecontroleerd via een beleid dat ingaat tegen het op hol slaan van de prijzen voor onroerend goed, en van de huurprijzen in het bijzonder.

Gezinstypes die meer getroffen zijn dan andere

➤ Alleenstaanden en eenoudergezinnen

Wie afhankelijk is van één potentieel inkomen loopt duidelijk een groter risico om in energiearmoede te belanden. **Alleenstaanden (ongeveer 30% van de gezinnen) en eenoudergezinnen (ongeveer 4,5% van de gezinnen) zijn ontegenzeggelijk meer getroffen dan andere gezinstypes. Deze twee gezinscategorieën omvatten globaal gezien meer alleenstaande vrouwen dan**

mannen (bij alleenstaanden gaat het in 53,8% van de gevallen om vrouwen en 85,4% van de eenoudergezinnen heeft een vrouw als gezinshoofd).

Uit de resultaten van de SILC-enquête 2013 blijkt overigens dat deze gezinnen duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de drie vormen van energiearmoede. Mannen in een eenoudergezin lijken meer moeilijkheden te hebben dan vrouwen, terwijl dat bij gezinnen van alleenstaanden omgekeerd is.

Tabel 8: Aandeel alleenstaanden en eenoudergezinnen in energiearmoede (2013)

Gezinscategorie	% gezinnen van de categorie in gEA	% gezinnen van de categorie in vEA	% gezinnen van de categorie in sEA
Eenoudergezinnen	26,87%	7,25%	9,43%
Vrouwen (85,4%)	82,09%	83,33%	79,49%
Mannen (14,6%)	17,91%	16,67%	20,51%
Alleenstaanden	23,84%	6,41%	13,88%
Vrouwen (53,8%)	63,10%	57,35%	55,93%
Mannen (46,2%)	36,90%	42,65%	44,07%
Totaal gezinnen	14,04%	4,6%	5,7%

➤ Alleenstaande ouderen

De aanwezigheid van "ouderen" lijkt geen grote invloed te hebben op het risico om in energiearmoede te verkeren, tenzij deze "oudere" alleen woont. Als deze twee aspecten, alleenstaand en oudere, samen voorkomen, dan

ontstaat een gezinstype dat specifiek kwetsbaar is voor de twee vormen van "geobjectiveerde" energiearmoede, namelijk de gEA en de vEA.

Tabel 9: Aandeel gezinnen met ouderen in energiearmoede (2013)

Gezinscategorie	Aantal gezinnen	% gezinnen van de categorie in gEA	% gezinnen van de categorie in vEA	% gezinnen van de categorie in sEA
Gezinnen zonder een 65+	4.409 (71,6%)	11,1%	4,1%	6,1%
Gezinnen met een 65+	1.078 (17,5%)	26,6%	7,1%	6,6%
Gezinnen met minstens twee 65+	672 (10,9%)	12,5%	4,0%	1,6%
Totaal gezinnen	6.159	14,0%	4,6%	5,7%

➤ Arbeidsinkomen en energiearmoede

Gezinnen zonder arbeidsinkomen zijn duidelijk kwetsbaarder voor energiearmoede dan andere gezinnen.

Daarnaast constateren we dat zelfs gezinnen met een of twee inkomens uit arbeid nog niet helemaal zonder zorgen zijn.

Aldus leeft ongeveer 9% van de gezinnen met één inkomen uit arbeid in gemeten energiearmoede (gEA) en meer dan 4% heeft te maken met de andere vormen van energiearmoede (vEA en sEA).

Daarnaast is er ook een gering percentage (minder dan 2%) van gezinnen die in gemeten energiearmoede leven hoewel ze beschikken over twee inkomens uit arbeid.

Tabel 10: Aandeel gezinnen in energiearmoede volgens aantal inkomens uit arbeid in het gezin (2013)

Gezinscategorie	Aantal gezinnen	% gezinnen van de categorie in gEA	% gezinnen van de categorie in vEA	% gezinnen van de categorie in sEA
Geen inkomen uit arbeid	2.615 (42,5%)	25,9%	7,7%	9,9%
Een inkomen uit arbeid	1.722 (28,0%)	8,9%	4,2%	4,3%
Minstens 2 inkomens uit arbeid	1.822 (29,6%)	1,8%	0,7%	0,9%
Totaal gezinnen	6.159	14,0%	4,6%	5,7%

Colofon

Titel Barometer Energiearmoede (2009-2013)
Cette publication est également disponible en français sous le titre:
Baromètre de la précarité énergétique (2009-2013)
Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

Auteurs Bart Delbeke, Universiteit Antwerpen
Sandrine Meyer, Université libre de Bruxelles

Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting Françoise Pissart, Directeur
Pascale Taminiaux, Projectverantwoordelijke
Nathalie Troupée, Assistente

Grafisch concept Kaligram

Vormgeving Kaligram

Print on demand Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid
Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be
Een afdruk van deze elektronische uitgave kan (gratis) besteld worden via www.kbs-frb.be
Deze uitgave kan (gratis) online besteld of gedownload worden van onze website www.kbs-frb.be

Wettelijk depot D/2893/2015/39

Bestelnummer 3380

November 2015

Met de steun van de Nationale Loterij